

ตัวอย่างผลการดำเนินงานสนองพระราชดำรินักกิจกรรมของ อพ.สธ. ของหน่วยงานที่ร่วม
สนองพระราชดำรินัก ในปีงบประมาณ 2558

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องพันธุ์กรรมพืช

ดำเนินงานโดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

- การรักษาพื้นที่และปกป้องพื้นที่ธรรมชาติ ป้องกันการบุกรุกทำลายพันธุ์กรรมพืช สนับสนุน
การอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชดั้งเดิม ซึ่งจะนำมาใช้ศึกษาและใช้ประโยชน์ต่อไปเมื่อมีความ
พร้อม

วัตถุประสงค์ เพื่อแสดงแนวเขตพื้นที่ปกป้องพันธุ์กรรมพืช อพ.สธ. – นทพ. ที่ชัดเจน ป้องกัน
การบุกรุกพื้นที่ป่า และกำหนดขอบเขตให้ชัดเจน กันแนวเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ของราษฎรโดยรอบ
พื้นที่ป่าปกปัก พื้นที่เพื่อการศึกษา และลาดตระเวน โดยการดำเนินงานจัดทำรหัสประจำต้น จำนวน
2,000 รหัส เพื่อเป็นฐานข้อมูลพันธุ์ไม้ในพื้นที่ งานปรับปรุงแนวกันไฟ ระยะทาง 15 กิโลเมตร และงาน
จัดชุดลาดตระเวนร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 48 ครั้ง เป้าหมาย เพื่อการจัดสรรพื้นที่ การ
zoning พื้นที่ในระดับมหภาค พื้นที่ปกป้องพันธุ์กรรมพืช อพ.สธ. – นทพ. เนื้อที่ 15,880 ไร่ ตาม นสล.
ให้เป็นไปตามเป้าหมายของ อพ.สธ. โดยแบ่งแนวเขตพื้นที่ป่าปกปักพันธุ์กรรมพืช พื้นที่ใช้ประโยชน์ของ
ราษฎร พื้นที่เพื่อการศึกษาและการวางแผนลาดตระเวน มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

1. จัดทำรหัสประจำต้น เป้าหมายในการดำเนินงาน จำนวน 2,000 ต้น

ดำเนินการติดรหัสพันธุ์ไม้ในบริเวณพื้นที่เขาวังเขมร เขตติดต่อบ้านวังน้ำวน รวมตั้งแต่
ตุลาคม 2557 – มกราคม 2558 ดำเนินการแล้วเสร็จ ผลที่ได้รับเชิงปริมาณ จัดทำรหัส จำนวน 2,000
ต้น 249ชนิด อาทิ สักทอง มะค่าโมง ประดู่ ชิงชัน มะขามป้อม เต็งหนาม ไข่น้ำ ตะขบป่า ทองหลาง
มะเดื่อ จีวดอกขาว สมอไทย หว้า ตะเคียน หมี่เหม็น เป็นต้น ทำให้ได้รหัสเพิ่มขึ้นจากข้อมูลเดิมอีก
จำนวน 2,000 รหัส ฐานข้อมูลการติดรหัสเดิม จำนวน 12,000 ต้น รวมข้อมูลรหัสประจำต้นที่
ดำเนินการเก็บข้อมูลมาอย่างต่อเนื่องในฐานข้อมูลได้รวมทั้งสิ้น จำนวน 14,000 ต้น เพิ่มข้อมูลใน
ฐานข้อมูลพันธุ์กรรมพืชหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 100 ผลที่ได้รับเชิงคุณภาพ เป็น
การป้องกันการลักลอบตัดไม้ได้อีกทางหนึ่ง ใช้ประกอบการจัดทำฐานข้อมูลพันธุ์กรรมพืชวางแผนใน
การบริหารจัดการข้อมูลได้ต่อไป และสามารถนำข้อมูลไปใช้ในกิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูล
พันธุ์กรรมพืชได้ต่อไป

ภาพกิจกรรมที่ดำเนินงาน ประจำปี 2558

2. งานปรับปรุงแนวกันไฟ

ดำเนินงานในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืช เขาวังเขมร เนื้อที่ 15,880 ไร่ ตาม นสล. ดำเนินการในบริเวณแนวป่าไผ่สำนักงานกองบังคับการโครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชฯ ถึง พุ่งหญ้าที่ 3 , พุ่งหญ้าที่ 5 และอาคารบ้านพักต่างๆ ผลที่ได้รับเชิงปริมาณ ดำเนินการในบริเวณแนวป่าไผ่สำนักงาน กองบังคับการโครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชฯ ถึง พุ่งหญ้าที่ 3 , พุ่งหญ้าที่ 5 รวมระยะทาง 15 กิโลเมตร กว้าง 8 เมตร ลดไฟป่าในพื้นที่ลงได้มากกว่าร้อยละ 80 ผลที่ได้รับเชิงคุณภาพ จากสถิติการ เกิดไฟป่าในพื้นที่โครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชฯ ปี 2558 จำนวน 6 ครั้ง พื้นที่เสียหายประมาณ 635 ไร่ ซึ่งเป็นผลมาจากการดูแลรักษาป่า และการให้ความร่วมมือที่ดีของเครือข่ายชุมชนในพื้นที่เป็นอย่างดี ทำให้ลดการเกิดไฟไหม้ป่าได้อย่างยั่งยืน

3. งานจัดชุดลาดตระเวนร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

ดำเนินงานในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืช เขาวังเขมร เนื้อที่ 15,880 ไร่ และแปลง 905 เนื้อที่ 1,491 ไร่ ตาม นสล. *ผลที่ได้รับเชิงปริมาณ* ลาดตระเวนทางบก , ทางน้ำ และทางอากาศ ทั้งปีงบประมาณ จำนวน 48 ครั้ง สามารถลดปัญหาการลักลอบตัดไม้ ลำสัตว์ในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืชได้มากสามารถลดปัญหาผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งเสพติดได้อีกทาง ได้รับความร่วมมือจากราษฎรโดยรอบพื้นที่โครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชฯ ในการช่วยกันปกปัก พิทักษ์ รักษาพื้นที่ป่าเป็นอย่างดี ทำให้ป่าไม่มีการฟื้นตัวมากขึ้นมีศักยภาพด้านการบริการทางนิเวศวิทยา เป็นแหล่งความชุ่มชื้นของพื้นที่ ก่อเกิดแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นเส้นทางน้ำตามธรรมชาติดึงดูดสัตว์กินพืชที่เป็นตัวช่วยกระจายเมล็ดพันธุ์ ด้วยการช่วยผสมเกสร เกิดกระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จะนำไปสู่ความสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืช *ผลที่ได้รับเชิงคุณภาพ* ลดปัญหาการลักลอบตัดไม้ ลำสัตว์ในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืชให้ได้มากที่สุด ลดปัญหาผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งเสพติดได้อีกทาง ลดภัยคุกคามต่อความหลากหลายทางชีวภาพและสมดุลของระบบนิเวศ โดยตัดปัจจัยการรบกวนจากมนุษย์ออกจากพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืชให้ได้มากที่สุด ทำให้ป่าไม่มีการฟื้นตัวมากขึ้นมีศักยภาพด้านการบริการทางนิเวศวิทยา เป็นแหล่งความชุ่มชื้นของพื้นที่ ก่อเกิดแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นเส้นทางน้ำตามธรรมชาติดึงดูดสัตว์กินพืชที่เป็นตัวช่วยกระจาย

เมล็ดพันธุ์ ด้วยการช่วยผสมเกสร เกิดกระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จะนำไปสู่ความสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืช

การจัดชุดลาดตระเวนร่วมทางบก และตั้งจุดตรวจ

ดำเนินงานโดยกรมทรัพยากรธรณี

- การศึกษาและอนุรักษ์แหล่งธรณีวิทยา เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์และปกป้องแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ดำเนินการทั่วประเทศรวม 68 แห่ง

กิจกรรม

1. ศึกษา สำรวจ ตรวจสอบ และประเมินแหล่งธรณีวิทยาทั่วประเทศ และรวมไปถึงการตรวจสอบลักษณะทางธรณีวิทยาทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงลึกที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งธรณีวิทยา เพื่อจัดทำรายละเอียดทางวิชาการ
2. ปรับปรุงรายชื่อแหล่งธรณีวิทยาและ/หรือแหล่งอนุรักษ์ธรณีวิทยาให้เป็นปัจจุบันเพื่อจัดทำข้อมูลธรณีวิทยาให้พร้อมสำหรับการพัฒนาไปสู่ระบบสารสนเทศของกรมทรัพยากรธรณีเพื่อการเผยแพร่

เป้าหมาย

พื้นที่แหล่งอนุรักษ์ทางธรณีวิทยาที่มีศักยภาพ ได้รับการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์และปกป้องแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของประเทศโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ พร้อมทั้งยังสามารถจัดทำเป็นระบบฐานข้อมูลเพื่อเพิ่มมูลค่าทางวิชาการและการท่องเที่ยวในรูปแบบของกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวทางธรณีวิทยาและชีวภาพที่อยู่ใกล้เคียงกัน

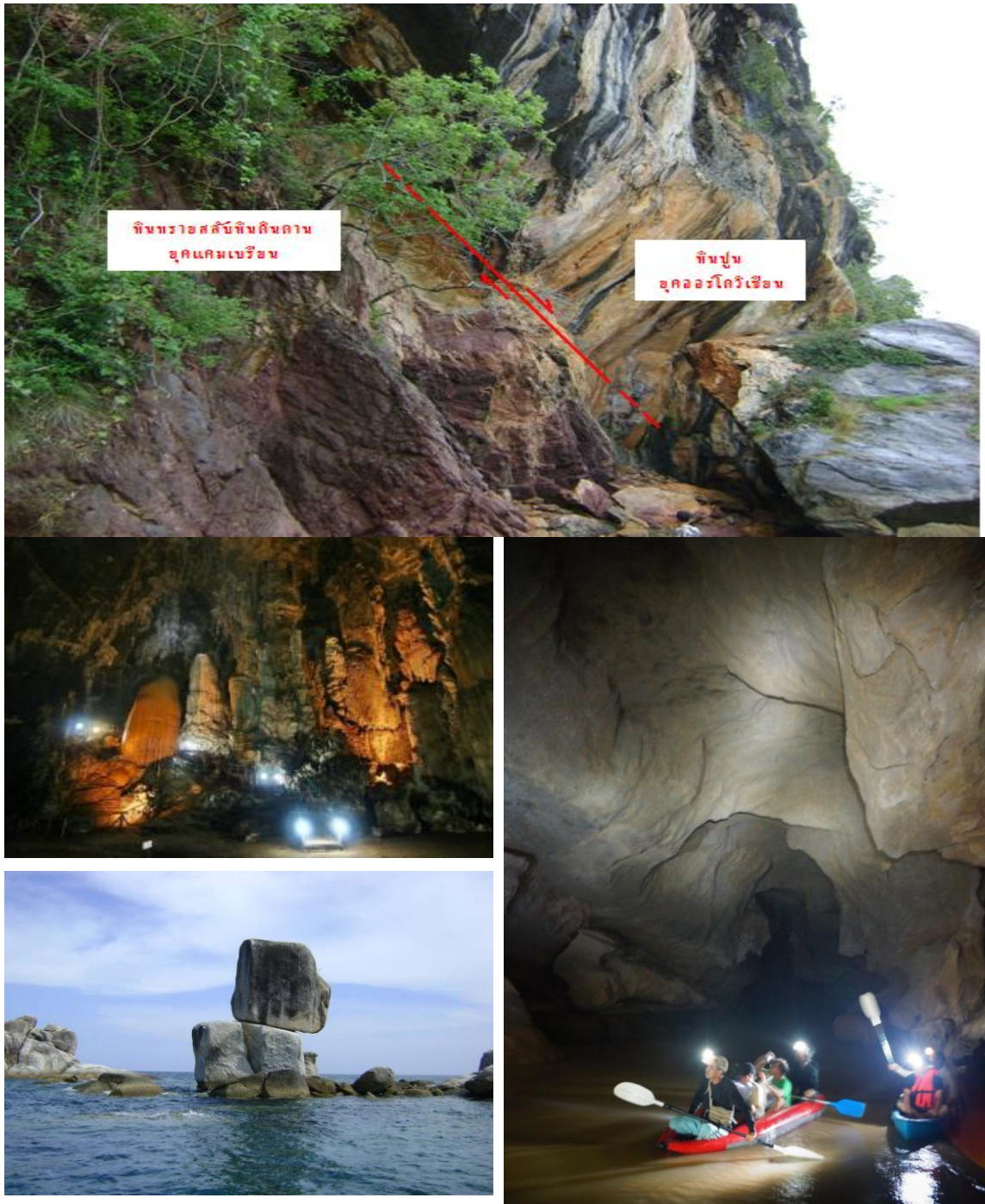
ผลการดำเนินงาน

แหล่งอนุรักษ์ธรณีวิทยาที่ได้รับการศึกษา/ประเมินคุณค่าทางวิชาการที่ดำเนินงานในปี พ.ศ. 2558 ประกอบด้วย

พื้นที่	จำนวนแหล่ง	รายชื่อแหล่ง
จังหวัดสตูล	64	บริเวณหมู่เกาะตะรุเตา 1.อ่าวพันเตมะละกา 2.ผาหินโค้งที่แหลมตันหยงมะระห์ 3.หาดกรวดและหาดทรายอ่าวสน 4.หาดกรวดและหาดทรายอ่าวมะฆาม 5.หาดกรวดเสียงดนตรีอ่าวด่าน 6.ลากูนที่อ่าวตะโล๊ะอูดัง 7.ตะปูยักษ์ที่อ่าวตะโล๊ะวาว 8.ผาปาปิยง 9.ถ้ำจระเข้ 10.ผาโต๊ะบู 11.เซเจิบผาที่อ่าวตะละอูดัง 12.เกาะปลาวาฬ 13.ถ้ำตายที่อ่าวถาชี 14.เต่าโบราณที่แหลมจระเข้ 15.ซุ้มหินธรรมชาติที่เกาะไข่ 16.เมืองโบราณที่ผากะโหลก 17.อ่าวหินเฉียง ลานหินปุม 18.ลำดับชั้นหินทางเข้าถ้ำจระเข้ 19.ลำดับชั้นหินอ่าวตะโล๊ะอูดัง 20.ลำดับชั้นหินที่อ่าวสารภี

พื้นที่	จำนวนแหล่ง	รายชื่อแหล่ง
จังหวัดสตูล (ต่อ)	64	21.แมงดาทะเลโบราณตะรุเตา บริเวณหมู่เกาะอาดัง-ราวี 1.หินโค้งงอที่เกาะบิสลี 2.หาดทรายดำเกาะอาดัง 3.ดินดอนสามเหลี่ยมเกาะอาดัง 4.หาดกรวดทรายแร่ดีบุกเกาะอาดัง 5.หาดทรายดูดเกาะอาดัง 6.หาดทรายหยาบที่เกาะบิสลี 7.หาดหินม้วนเกาะอาดัง 8.หาดทรายขาวเกาะราวี 9. หาดปะการังเกาะราวี 10.หาดขาวเล เกาะหลีเป๊ะ 11.หาดประมง เกาะหลีเป๊ะ 12.หาดพิทยา เกาะหลีเป๊ะ 13.เกาะหินงาม 14.แท่งหิน Stonehenge ที่เกาะอาดัง 15.โพรงหินที่อำเภอลี้ละงู เกาะอาดัง 16.เรือเกยที่เกาะผึ่ง 17.พันทวดเกาะล่อกลอย 18.เกาะหินตั้ง 19.หินนามเกาะตาลัง 20.สะพานหินธรรมชาติเกาะจะบัง 21.ผาชะโด เกาะอาดัง บริเวณอำเภอละงู ทุ่งหว้า มะนังและอำเภอเมือง 1.เลื่อยจิวในหินดินดาน 2.เขตข้ามกาลเวลา 3.หินสหาร่าย 4.ถ้ำเลสเดโกดอน 5.สหาร่ายสโตรมาโตไลต์ที่เขาแดง 6.ถ้ำอุไร 7.เขาทะนนาน 8.ทะเลแหวกเกาะหว้าหิน 9.ถ้ำภูผาเพชร 10.ถ้ำเจ็ดคด 11.น้ำตกวังสายทอง 12.น้ำตกธารสวรรค์ 13.ลำดับชั้นหินเขาควนทั้ง 14.น้ำตกธารปลิว 15.ถ้ำพุทธคีรี 16.ถ้ำขันติพล 17.ถ้ำเข้ 18.สหาร่ายสโตรมาโตไลต์บ้านป่าผาง 19.อ่าวนุ่น 20. หาดกลิ้ง 21.ถ้ำระฆังทอง 22.หาดปากบารา

รวมทั้งสิ้น 64 แหล่ง

ภาพกิจกรรมที่ดำเนินงาน ประจำปี 2558

ดำเนินงานโดยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

- การสำรวจทางอนุกรมวิธานและการใช้ประโยชน์จากพืชของป่าริมห้วย

วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มศว สระแก้ว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.)
2. เพื่อสำรวจลักษณะทางอนุกรมวิธานของพืช ทำให้ทราบจำนวนชนิดและข้อมูลที่สมบูรณ์ของพรรณพืชที่ขึ้นอยู่ในป่าริมห้วย วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สระแก้ว
3. เพื่อรวบรวมและจำแนกลักษณะการใช้ประโยชน์จากพืชในป่าริมห้วยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในการพึ่งพิงทรัพยากรพืชในธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพ

หลังวิกฤตอุทกภัยร้ายแรงเมื่อปี พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยได้หันมาพิจารณาความสำคัญและประโยชน์ของการมีอยู่ของทรัพยากรป่าไม้กันมากขึ้น ซึ่งในสภาพการณ์ปัจจุบันจะเห็นได้ว่า พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยลดลงไปเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา ทำให้รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงประโยชน์ทั้งทางด้านทางตรงและทางอ้อมหรือประโยชน์ทางด้านนิเวศของป่าไม้กันมากขึ้น และพยายามจะหามาตรการหรือวิธีการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าหลายชนิด ๆ ที่มีปรากฏในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ป่าชายน้ำ (riparian forest) ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าที่อยู่ติดกับแหล่งน้ำ หมายรวมถึงริมฝั่งแม่น้ำ ลำห้วย ลำธาร ลำคลอง รวมถึง พื้นที่ราบที่มีน้ำท่วมถึงและพื้นที่ชุ่มน้ำกลับไม่ได้รับความสนใจและเห็นคุณค่ากันเท่าที่ควรนัก ดังจะเห็นได้จากการรุกป่าทำลายและทดแทนด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอื่น ๆ โดยเฉพาะการขยายตัวของพื้นที่เพื่อการทำเกษตรและการชลประทาน ทำให้พื้นที่ป่าดังกล่าวลดจำนวนลงไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังขาดการประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิถีความเป็นอยู่ของชุมชน ขาดมาตรการจัดการและคุ้มครองพื้นที่ประเภทนี้อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการศึกษา วิจัย อย่างเข้มข้นเกี่ยวกับพื้นที่ป่าชายน้ำดังกล่าวของประเทศไทยเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจสำหรับผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholders) ยังมีอยู่จำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับงานวิจัยในป่าชนิดอื่น ๆ ซึ่งโดยแท้จริงแล้ว ป่าชายน้ำหรือป่าริมห้วยนี้มีความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและมนุษย์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เพราะมีความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์ที่มีลักษณะเฉพาะตัว เป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของมนุษย์และสัตว์ เป็นแหล่งขยายพันธุ์และอนุบาลสัตว์น้ำ รวมทั้งอำนวยความสะดวกทางด้านนิเวศที่สำคัญหลายประการ อาทิ ป้องกันน้ำท่วมเฉียบพลัน ลดการพังทลายของดิน และช่วยสารพิษตกค้างจากการเกษตรก่อนไหลลงสู่แหล่งน้ำ เป็นต้น

“ป่าริมห้วย” วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สระแก้ว ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของวิทยาลัยฯ มีความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร ลักษณะลำห้วยโดยส่วนใหญ่เป็นตลิ่งสูงชันเนื่องจากถูกระแสน้ำกัดเซาะ มีน้ำไหลตลอดปี บางช่วงอาจมีน้ำท่วมเป็นครั้งคราวหาก

เป็นช่วงฤดูน้ำหลากหรือช่วงหน้าฝน บางช่วงเป็นสันดอนทราย หรือแอ่งน้ำขัง จากสภาพพื้นที่ดังกล่าว ทำให้บริเวณริมห้วยมีความชุ่มชื้นมากกว่าพื้นที่โดยรอบ มีความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพสูง โดยเฉพาะทรัพยากรพืช ซึ่งพรรณไม้ที่ขึ้นอยู่มีหนาแน่นตลอดแนวสองฟากฝั่งของลำห้วย มีทั้งไม้เถา ไม้ล้มลุก ไม้ยืนต้น และไม้ไผ่ ขึ้นปะปนกระจายกันไป โดยลำห้วยสายนี้มีต้นกำเนิดร่วมมาจากลำน้ำสองสายหลักได้แก่ คลองพระปรังและคลองเกลือ ที่ไหลมาบรรจบกันบริเวณตอนกลางพื้นที่ของวิทยาลัยฯ และไหลผ่านไปยังอำเภอดอนจานและอำเภอเมืองสระแก้วเรียกว่าห้วยพระปรัง จัดได้ว่าเป็นลำห้วยที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คนเป็นอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งน้ำสำหรับการทำเกษตรกรรมและผลิตน้ำประปาให้แก่ชุมชนในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว นอกจากนี้ การที่มีสังคมพืชขึ้นอยู่ตลอดแนวสองฟากฝั่งของห้วยพระปรัง เปรียบเสมือนกันชนธรรมชาติ (Buffer zone) ที่ช่วยกรองตะกอนและสารพิษที่มาจากพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม อาทิ ไร่มันสำปะหลัง นาข้าว อ้อย สวนยางพารา และปาล์ม มิให้ไหลลงสู่แหล่งน้ำอีกด้วย

วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒจึงมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างงานวิจัยเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สำคัญด้านต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของชุมชนในพื้นที่ โดยเฉพาะความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลทางด้านความหลากหลายชนิดของพรรณพืช และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้ประโยชน์จากพืชในป่าริมห้วยโพธิวิชชาลัยแห่งนี้ เพราะสามารถใช้ประเมินสถานภาพของพืชที่มีอยู่ในพื้นที่ว่ามีแนวโน้มเป็นอย่างไร และหากมีการใช้ประโยชน์โดยมิคำนึงถึงวิธีการและปริมาณของพืช ก็อาจทำให้พืชหายาก หรือพืชเฉพาะถิ่นสูญหายไปจากพื้นที่ได้ สิ่งสำคัญคือ ผลจากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรพันธุ์กรรมพืชในป่าริมห้วยแห่งนี้เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนตลอดไป

ผลการดำเนินงาน

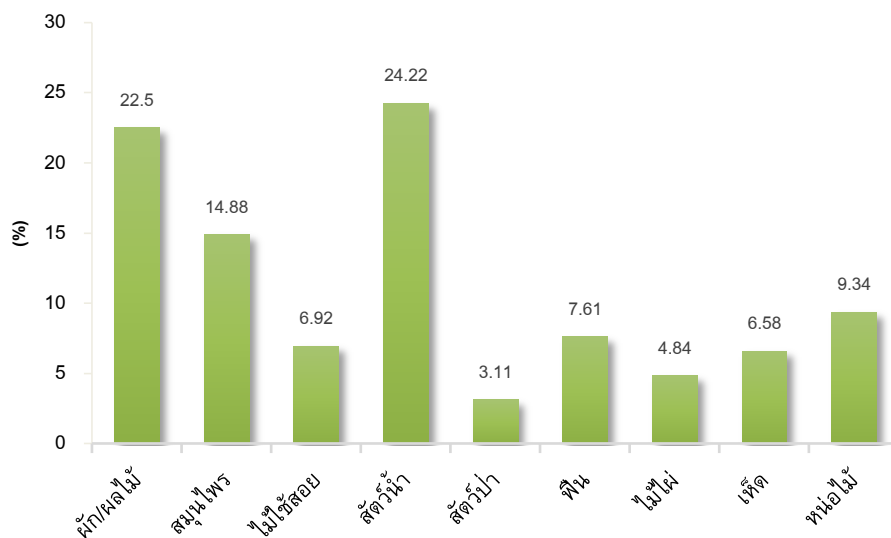
การสำรวจพรรณไม้บริเวณป่าริมห้วยพระปรัง วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สระแก้ว พบจำนวนทั้งสิ้น 92 ชนิด (species), 45 วงศ์ (Family) สามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) 86 dicots 2) 4 monocots 3) 1 gymnosperm และ 4) 1 fern

พรรณไม้ส่วนใหญ่ที่สำรวจพบอยู่ในวงศ์ Annonaceae Apocynaceae Fabaceae Phyllanthaceae, และ Moraceae และพรรณไม้ส่วนใหญ่มีรูปร่างชีวิต (life form) เป็นไม้เลื้อย (climber), ไม้ต้น (tree) และ ไม้พุ่ม (shrub) สำหรับตัวอย่างชนิดพรรณพืชที่พบ ไม้เลื้อย ยกตัวอย่างเช่น *Uvaria rufa* Blume, *Parameria laevigata* (Juss.) Moldenke, *Oxystelma esculentum* (L.f.) Sm., *Vernonia elaeagnifolia* DC., *Combretum latifolium* Blume, *Acacia megalagena* Desv. var. *indo-chinensis* I. C. Nielsen, *Ventilago harmandiana* Pierre, *Poikilospermum suaveolens* (Blume) Merr., and *Ampelocissus* sp. ไม้ต้น ยกตัวอย่างเช่น *Hydnocarpus anthelminthicus* Pierre ex Laness., *Garuga pinnata* Roxb., *Crateva magna* (Lour.) DC., *Hopea odorata* Roxb., *Dipterocarpus alatus* Roxb. ex G. Don, *Streblus*

asper Lour., *Knema globularia* (Lam.) Warb., *Nauclea orientalis* (L.) L., and *Xanthophyllum lanceatum* J. J. Sm. และไม้พุ่มลำต้นพุ่ม shrubby tree, shrub และ herbaceous ยกตัวอย่างเช่น *poyalthia suberosa* (Roxb.) Thwaites, *Tabernaemontana bufalina* Lour., *Connarus cochinchinensis* (Baill.) Pierre, *Gmelina asiatica* L., *Antidesma acidum* Retz., *Allophus cobbe* (L.) Raeusch., *Lasia spinosa* (L.) Thwaites, *Commelia* sp., *Merremia hederacea* (Burm. f.) Hallier f., etc. นอกจากนี้ มีพืชเมล็ดเปลือกที่สำรวจพบหนึ่งชนิด ได้แก่ *Gnetum montanum* Markgr.

ศึกษาการใช้ประโยชน์จากพืชของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรที่ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ระหว่าง 50-59 ปี สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ 4 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชากรผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าบริเวณริมคลองพระปรัง (76%) ลักษณะของการเข้าไปใช้ประโยชน์ส่วนมากคือ การเข้าไปจับหาสัตว์น้ำ (24.22%) รองลงมาคือ การเข้าไปเก็บหาผัก/ผลไม้ป่า (22.50%) เก็บหาสมุนไพร (14.88%) และเก็บหาหน่อไม้ (9.34%) มีส่วนน้อยที่เข้าไปเก็บหาไม้ไผ่ เห็ด ฟืน และไม้ใช้สอยจากป่าริมคลองพระปรัง โดยผลิตภัณฑ์จากป่าที่เก็บหาได้ส่วนใหญ่จะถูกนำมาใช้ภายในครัวเรือน (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ลักษณะการใช้ประโยชน์ผลิตภัณฑ์จากป่าของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบป่าริมคลองพระปรัง อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว

ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณรอบคลองพระปรังเห็นด้วยว่า ป่าริมคลองมีความสำคัญทางด้านสิ่งแวดล้อมในแง่ของการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกและแมลง (93%) ต้นไม้ที่ขึ้นอยู่บริเวณริมคลองมีส่วนช่วยในการชะลอการไหลและกักเก็บน้ำ (87%) และลดการพังทลายของดินตามตลิ่งริมน้ำ (77%)

สำหรับความสำคัญทางด้านสังคม ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าป่าริมคลองเป็นพื้นที่สาธารณะทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ (72%) และความสำคัญทางด้านการใช้ประโยชน์เห็นว่า ป่าริมคลองมีความสำคัญอย่างยิ่งในแง่ของการเป็นแหล่งอาหารในครัวเรือน (93%) เป็นแหล่งสมุนไพรของชุมชน (89%) ซึ่งสอดคล้องกับการให้ระดับผลประโยชน์ของป่าริมคลองในด้านการเป็นแหล่งของปัจจัย 4 พบว่ามีค่าสูงที่สุดเท่ากับ 2.68 คะแนน (ตารางที่ 1) ความต้องการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าริมคลองพระปรงพบว่า ประชาชนต้องการให้มีการศึกษาทรัพยากรพันธุ์พืชและสัตว์ รวมทั้งสมุนไพรและวิธีการใช้ประโยชน์ และอยากให้ฟื้นฟูสภาพนิเวศให้คงความสมบูรณ์ มีน้ำที่ได้คุณภาพและมีปริมาณเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของชุมชน นอกจากนี้ เห็นว่าถ้าหากจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบริเวณคลองพระปรง จะช่วยสร้างรายได้และทำให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของป่าริมคลองพระปรงส่งผลให้การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชนยั่งยืนตลอดไป

ตาราง ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบเกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ของป่าริมคลองพระปรง อ.วัฒนานคร จ.สระแก้ว

ประเด็น	ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบป่าริมคลองพระปรง (ร้อยละ)		
	n=100		
	จริง	ไม่จริง	ไม่ทราบ
ด้านสิ่งแวดล้อม			
1. ป่าริมคลองช่วยคงสมดุลของระบบนิเวศสัตว์น้ำ	76	3	21
2. ป่าริมคลองเป็นแหล่งอาศัยของนกและแมลง	93	6	1
3. ต้นไม้ตามริมคลองช่วยลดการพังทลายของตลิ่งริมน้ำ	77	6	17
4. ต้นไม้ตามริมคลองช่วยชะลอการไหลของน้ำและกักเก็บน้ำลงดิน	87	1	12
5. การแผ้วถางป่าเพื่อการเกษตรทำให้เสียสมดุลของระบบนิเวศริมคลอง	70	6	24
ด้านสังคม			
1. ป่าริมคลองเป็นพื้นที่สาธารณะทุกคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้	72	10	18
2. ผู้เข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าริมคลองต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานรัฐ	31	34	35
3. สามารถตัดต้นไม้ได้ทุกชนิดที่ขึ้นอยู่ในป่าริมคลองพระปรง	16	73	11
ด้านการใช้ประโยชน์			
1. ป่าริมคลองเป็นแหล่งอาหารของครัวเรือน	93	3	4
2. ป่าริมคลองเป็นแหล่งสมุนไพรของชุมชน	89	2	9
3. ป่าริมคลองเป็นแหล่งสร้างรายได้	88	6	6
4. ป่าริมคลองเป็นแหล่งเรียนรู้/สถานที่พักผ่อนหย่อนใจของชุมชน	84	7	9
5. ป่าริมคลองสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศสร้างรายได้แก่ชุมชน	74	8	18

ดำเนินงานโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

- โครงการสำรวจความหลากหลายสัตว์ในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืชฯ มทร.อีสาน

ที่มา

โครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ได้ร่วมสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2537 ได้ทูลเกล้าถวายพื้นที่ศูนย์หนองระเวียงจำนวน 1,000 ไร่ เข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการโดยได้ดำเนินการตามแนวทางการดำเนินงานของ อพ.สธ. ในกิจกรรมต่างๆ มาจนถึงปัจจุบันเพื่อให้งานโครงการฯ ดำเนินได้อย่างต่อเนื่องตามที่ได้สนองพระราชดำริและเป็นไปตามแผนแม่บท ระยะ 5 ปีที่ห้าของ อพ.สธ. จึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้นเพื่อให้งานสำรวจป่าปกปักฯ (กิจกรรมที่ 1) เป็นไปตามวัตถุประสงค์และครอบคลุมตามเป้าหมายทั้งนี้โครงการสำรวจความหลากหลายสัตว์ในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืชฯ มทร.อีสาน หวังเป็นอย่างยิ่งที่จะสำรวจรวบรวมสัตว์ในพื้นที่ปกปักฯ ไว้เพื่อเป็นข้อมูลในด้านการอนุรักษ์ความหลากหลายทางด้านชีวภาพของสัตว์ในพื้นที่ปกปักฯ ศูนย์หนองระเวียงและเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากร เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจความหลากหลายของสัตว์บก สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลานและแมลงในพื้นที่ปกปักฯ มทร.อีสาน
2. เพื่อจำแนกชนิดของสัตว์แต่ละประเภทแต่ละชนิด ในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืชฯ มทร.อีสาน
3. เพื่อเก็บข้อมูลไว้ใช้ทำฐานข้อมูลของ อพ.สธ. ต่อไป

วิธีการ

การสำรวจความหลากหลายของสัตว์บก สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลานและแมลงในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืชฯ มทร.อีสาน พื้นที่เป้าหมายบริเวณป่าในพื้นที่ปกปักฯ พันธุ์กรรมพืชหนองระเวียงต.หนองระเวียง อ.เมือง นครราชสีมา เป็นป่าเต็งรัง ขนาดพื้นที่ 1,000 ไร่ โดยมี ผศ.อนวัธน์ นิสัยสุข เป็นผู้สำรวจความหลากหลายของสัตว์บก สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลานและแมลงโดยเมื่อพบสัตว์ชนิดใดก็จดบันทึกไว้พร้อมทั้งสถานที่พบและสัตว์บางตัวที่พบได้ถ่ายรูปไว้เพื่อเป็นข้อมูลต่อไป

รายชื่อที่ศึกษาที่เข้าร่วมสำรวจความหลากหลายของสัตว์บก สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลานและแมลงในพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืชฯ มทร. อีสาน มีดังนี้

- 1.นายพุฒิพงษ์ สวรรค์ดอน
- 2.นางสาวจุรีพร กระจ่างโพธิ์
- 3.นายทรงพล เกรงสำโรง

สรุปผลการดำเนินโครงการ

พื้นที่เป้าหมาย	รายละเอียด
1. บริเวณป่าด้านหลังหอสูงส่องไฟป่า	สภาพพื้นที่ป่าบริเวณด้านหน้าหอสูงส่องไฟป่า เป็นป่าค่อนข้างหนา มีต้นไม้ใหญ่น้อยขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก สัตว์ที่พบบริเวณนี้พบ สัตว์เลื้อยคลานจำนวนเล็กน้อยและพบแมลงหลายชนิด
2. บริเวณสวนสมุนไพร	เป็นป่าโปร่งต้นไม้มีขนาดกลางสูงไม่เกิน 7 เมตรสัตว์ที่พบจะได้แก่นกชนิดต่างๆ
3. บริเวณอาคารรับรอง	ด้านข้างตัวอาคารทั้งซ้ายและขวาจะมีสภาพเป็นป่าโปร่ง ประกอบด้วยต้นไม้หลากหลายสัตว์ที่พบได้แก่กลุ่มแมลง สัตว์เลื้อยคลานและนก
4. บริเวณกลุ่มงานประชาสัมพันธ์	บริเวณด้านข้างโครงการจะประกอบไปด้วย ป่าโปร่งต้นไม้มีขนาดเล็กและมีแหล่งน้ำซึ่งมีน้ำขังตลอด สัตว์ที่พบได้แก่สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ

ตัวอย่างแมลงที่พบในการสำรวจ

ตั๊กแตน

ชื่อสามัญ Grasshopper

ชื่อทางวิทยาศาสตร์ *Cyrtacantha cristatarica*

ด้วงช้าง

ชื่อสามัญ Scarab beetle

ชื่อทางวิทยาศาสตร์ *Xylotrupes Gideon Linneaus*

จิ้งหรีด

ชื่อสามัญ Cricket

ชื่อทางวิทยาศาสตร์ *Acheta domestica*

จักจั่น

ชื่อสามัญ Cicada

ชื่อทางวิทยาศาสตร์ *Meimuna opalifera* Walker

ปัญหา/อุปสรรค/ข้อเสนอแนะ

โครงการสำรวจความหลากหลายของสัตว์บก สัตว์ปีก สัตว์เลื้อยคลานและแมลงในพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช มทร. อีสานซึ่งพื้นที่เป้าหมายบริเวณป่าในพื้นที่ปกปักฯ พันธุกรรมพืชหนองระเวียง ต.หนองระเวียง อ.เมือง นครราชสีมา เป็นป่าที่มีความสมบูรณ์และเป็นป่าที่มีประชาชนบริเวณใกล้เคียงเข้ามาเก็บเห็ดและผักชนิดต่าง ๆ ทำให้สัตว์ที่มีอยู่ในป่าหนองระเวียงลดจำนวนลง

- โครงการสำรวจความหลากหลายของเห็ดในพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช

อพ.สธ. หนองระเวียง

หลักการและเหตุผล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน มีพื้นที่ศูนย์ฝึกภาคสนามของมหาวิทยาลัย จำนวน 2,500 ไร่ ตั้งอยู่ที่ตำบลหนองระเวียง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2512 โดยได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวเป็นแปลงฝึกงานของนักศึกษาและใช้พื้นที่อีกส่วนหนึ่งจำนวน 200 ไร่ จัดทำสวนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ซึ่งมีปณิธานที่จะอนุรักษ์พันธุกรรมพืชไว้ให้เป็นประโยชน์ต่อเยาวชนและประชาชน จึงได้น้อมเกล้าฯ ถวายพื้นที่จำนวน 1,000 ไร่ ในบริเวณศูนย์ฝึกภาคสนามหนองระเวียง เข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ เมื่อเดือนมีนาคม 2537 และได้ทรงมีพระมหากรุณา ราชพื้นที่ดังกล่าวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ “โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม 2537 มีชื่อว่า “พื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช อพ.สธ. หนองระเวียง”

โดยพื้นที่มีสภาพเป็นป่าเต็งรัง ผสมกับป่าเบญจพรรณ มีพรรณไม้เดิมอายุ 25-30 ปี ขึ้นอยู่เป็นหย่อมๆ มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่เป็นอย่างมาก ทั้งการหาของป่า การตัดไม้ทำฟืน การจุดไฟเผาป่าเพื่อไล่จับสัตว์ป่า ทำให้สภาพพื้นที่มีความเสื่อมโทรม หลังจากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลได้ดำเนินการขอครอบครองพื้นที่เมื่อปี พ.ศ. 2512 และเข้าร่วมโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อ ปี พ.ศ. 2537 พบว่า พื้นที่ป่าเริ่มฟื้นฟูสภาพสู่ความอุดมสมบูรณ์ และมีความหลากหลายทางชีวภาพเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทำให้ประชาชนในพื้นที่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้อีกครั้ง เช่น การเก็บ ไข่มดแดง ผลไม้ป่า ผักพื้นบ้าน เก็บเห็ด โดยเห็ดที่พบมีหลายชนิด เช่น เห็ดมันปู เห็ดโคน เห็ดแดง เห็ดน้ำแป้ง เห็ดตะไค

ในการนี้ จึงได้จัดทำโครงการสำรวจความหลากหลายของเห็ดในพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช อพ.สธ. หนองระเวียง เพื่อการศึกษาชนิดของเห็ด ทั้งเห็ดที่กินได้และเห็ดที่กินไม่ได้ ในพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช อพ.สธ. เพื่อที่จะเป็นฐานข้อมูลในศึกษาวิจัยและการใช้ประโยชน์ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายของชนิดเห็ด ในพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช อพ.สธ. หนองระเวียง
2. เพื่อเป็นฐานข้อมูลในศึกษาวิจัยและการใช้ประโยชน์ในอนาคตต่อไป

วิธีการดำเนินงาน

1. ออกสำรวจเห็ดในพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช อพ.สธ. หนองระเวียง ในช่วงฤดูฝน (เดือนกรกฎาคม – เดือนกันยายน) และหลังฤดูฝน (เดือนตุลาคม – เดือนธันวาคม)
2. เก็บข้อมูลลักษณะทางสัณฐานวิทยาของเห็ด (ขนาดสี ครีบก้านวงแหวนบริเวณที่พบ)
3. จำแนกชนิดเห็ดเบื้องต้นจากหนังสือ
4. สรุปผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงาน

จากการสำรวจในช่วงเดือนตุลาคม 2557 – เดือนธันวาคม 2557 และในช่วงเดือนกรกฎาคม – เดือนกันยายน 2558 พบเห็ดจำนวน 230 ตัวอย่าง ซึ่งอยู่ระหว่างจำแนกชนิด

ภาพที่ 1 แสดงตัวอย่างของเห็ดบางส่วนที่พบในพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืช อพ.สธ. หนองระเวียง

ภาพที่ 1 แสดงตัวอย่างของเห็ดบางส่วนที่พบในพื้นที่ปกปักรักษารูกรมพีช อพ.สธ. หนองระเวียง (ต่อ)

สรุปผลการดำเนินงาน

จากการสำรวจในช่วงเดือนตุลาคม – เดือนธันวาคม 2557 และในช่วงเดือนกรกฎาคม – เดือนกันยายน 2558 พบเห็ดทั้งสิ้นจำนวน 230 ตัวอย่าง

ทั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลเบื้องต้น ลักษณะทางสัณฐานวิทยา เช่น ขนาด สี บริเวณที่พบ ภาพถ่าย และรอการจำแนกชนิดต่อไป

ดำเนินงานโดยจังหวัดนครราชสีมา

- โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ งานปกปักทรัพยากรท้องถิ่น
โดยเทศบาลตำบลโคกกรวด

กำหนดขอบเขตพื้นที่และสำรวจทรัพยากรในพื้นที่ปกปักทรัพยากร พื้นที่ 14 ไร่ 96 ตารางวา โดยดำเนินการจำแนกชนิดของทรัพยากรในพื้นที่ และติดรหัสประจำชนิด แบ่งเป็น พืช 30 ชนิด, สัตว์ 24 ชนิด และชีวภาพอื่น ๆ 2 ชนิด จัดทำผังแสดงขอบเขตพื้นที่ปกปักทรัพยากร แบ่งเป็นโซนน้ำ 9 ไร่ 24 ตารางวา, โชนดิน 5 ไร่ 72 ตารางวา ดำเนินการศึกษาทรัพยากรในพื้นที่ปกปัก แบ่งเป็นพืช 30 ชนิด, สัตว์ 24 ชนิด และชีวภาพอื่น ๆ 2 ชนิด ดำเนินการถ่ายภาพทรัพยากรในพื้นที่ แบ่งเป็นพืช 30 ชนิด 140 ภาพ, สัตว์ 24 ชนิด 24 ภาพ และชีวภาพอื่น ๆ 2 ชนิด 2 ภาพ ดำเนินการทำทะเบียนทรัพยากรในพื้นที่ ตามแบบ อพ.สธ. แบ่งเป็นพืช 1 เล่ม 30 ชนิด, สัตว์ 1 เล่ม 24 ชนิด และชีวภาพอื่น ๆ 1 เล่ม 2 ชนิด ดำเนินการจัดทำระบบการจัดเก็บและสืบค้นได้ (เอกสารและคอมพิวเตอร์) ระบบจัดเก็บสืบค้น 2 ระบบ ระบบเอกสารและระบบอินเทอร์เน็ต และดำเนินการดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ โดยการจัดตั้งอาสาพัฒนาพื้นที่ 1 ชุดติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์พื้นที่ปกปักทรัพยากรท้องถิ่น ทำความสะอาดและปรับปรุงทัศนียภาพพื้นที่ปกปัก

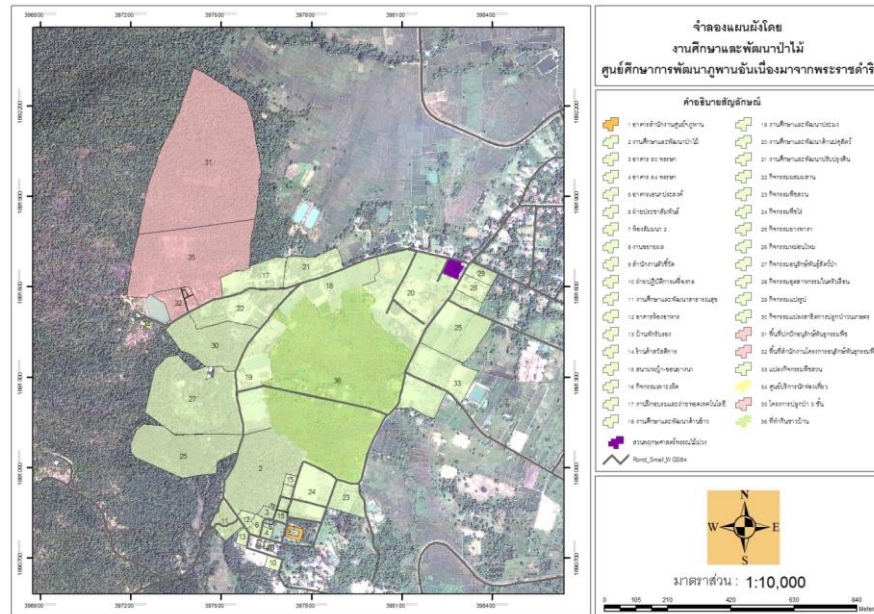

ภาพกิจกรรมที่ดำเนินงาน ประจำปี 2558

ดำเนินงานโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- การป้องกันดูแลรักษาพื้นที่ 100 ไร่ ทำแนวกันไฟระยะทาง 2 กิโลเมตร

พื้นที่ อพ.สธ.- ศูนย์ฯ ภูพานฯ

- สำรวจ บันทึกพิกัด GPS เพื่อจัดทำรหัสประจำต้นไม้ แปลงละ 1 ไร่จำนวน 100 แปลง

- สำรวจติดตามและศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ 100ไร่ จำนวน 12ครั้ง/ปี

